

SZABÓ PÁL
1893—1970

Szabó Pálról kellene írnom, fájdalmas kötelességként, halála alkalmából — és csak ő róla. Személyére, az elmúlóra emlékezve, és munkásságára, a maradandóra gondolva csak, semmi másra. Azonban — éppen mert a Tiszatáj számára rovom ezeket a keserű sorokat — valami megmagyarázhatatlan szorongás szíven üt: ki kell mondanom. Ebben a lapszámban egy külső és láthatatlan szerkesztő — melynek neve Sors — jóvoltából mintegy keznek egymással írógenerációk, tűnődve lapozgatunk életek, sorsok, utak dolgai között, ám mire a lap nyomdába kerül, a Sors ismét „szerkeszt”, de kegyetlenül: Szabó Pál meghalt. A kézfogások sora itt véget ér: mi, a még élők, most már kihűlt kezét érintünk, amikor legöregebb pályatársaink között a Szabó Pálét keressük. Elment hát ő is. Pár éve még azt hittük, elpusztíthatatlan. Csontos, inas, szíjjas termete, eres-bütykös kőműveskeze, nyughatatlan beleszólásai, vidám felrikkantásai azt sugallták: a törhetetlen fizikai erő és a mindent értő lelki gyöngédség harmóniája élteti őt úgy, hogy túlél mindannyiunkat. Nagy időt ért meg — 77 év —, de a benne munkálkodó erők által sokkal többet is élhetett volna: akik ismerték, tudják, maga volt a teljes élet, a szívós folyamatosság, ám a természet rendje — melynek ő bölcs megértője és megejtően bensőséges ábrázolója volt — úgy parancsolt, hogy október 31-én elvitte tőlünk Pál bácsit. Szabad őt így szólítanom, bizalmasan — egész népe így szólította. Egy nép mélyrétegeit képviselte ő ugyanis, ösztönösen is, tudatosan is, művészetével pedig példázatosan lobogva-égyve. Példá-

zatosan? A szó nem pontos: az ő példázata egyszeri volt és megismételhetetlen. Hogy egy „kőműveslegény” elinduljon a messzi, sötét Biharból és nagy magyar író váljék belőle, ilyenféle példázatokat kitermelt a korabeli átkozottul nehéz és hináros magyar sors, ám társai közül annyira sajátosan a maga hangján beszélt, annyi megismételhetetlen egyéni ízt, színt és magatartásbeli vonást hozott magával, hogy ha sorai bárhol beleolvastál, rögtön tudhattad: itt egy nagy és eredeti egyéniség, egy nagy és gazdag lélek munkálkodik. De hisz ilyen volt mind, aki társai közül vitte valamire s minél eredetibb egyéniség és tehetség volt, annál többre vitte. Szabó Pál előtt nem volt Szabó Pál-típusú írónk — utána nem is lesz. Ettől nagy igazán. A nép fölött elzúgó történelem (kedvelt kifejezése ez) sokáig munkálkodott, amíg „új nagy írótküldött a falu” (ezt meg MórícZ Zsigmond írta róla első jelentkezésekor), s azért küldte, hogy legyen, aki messzi korok gyönyörűségére megteremti Piros Góz és Juhos MariKa meg a többi Szabó Pál-i hős alakját, s líraian szép, megrendítően igaz emléket állítson a Talpalatnyi föld esendően elszánt világának. Most a múlandó test hazatér a szülőfaluba, Biharugrára, zsellérosök, egykori cselédpajtások, szomszédok, parasztácsok, jó cimborák temetőkertjébe — egy falusi irodalmi emlékhellyel megint többünk van —, a dolgos kéz nyoma, a mű azonban köztünk marad s érzéseinkben, gondolkodásunkban, a néplélekben megőrződik a szépség, a hűség, amivel az író a népet megajándékozta.

M. G.